

ОТГОВОР НА ИСКОВАТА МОЛБА И НЕГОВОТО ЗНАЧЕНИЕ В ИСКОВИЯ ПРОЦЕС

гл. ас. Борислав Борисов

I. Увод

Едно от съществените въведения в новия Граждански процесуален кодекс (ГПК)¹, целящо гарантиране на процесуална бързина и дисциплина при разглеждане и решаване на гражданските дела, е и познатият на българското гражданско процесуално законодателство институт на „отговор на исковата молба”. Процесуалните правила, уреждащи предварителна размяна на книжа между страните, и в частност процесуалното действие на ответника по подаване на писмен отговор, неминуемо поставят въпроси за неговото значение в исковия процес – за избрания модел на процесуално поведение на ответника и свързаните с него последици за цялостното му развитие, доказателствените искания на страните, както и за упражняването на самостоятелни процесуални права на ответника в срока за неговото подаване.

Отчитайки факта, че уредбата е нова и институтът на подаване на писмен отговор от ответника за дълъг период от време не е прилаган в практиката, е наложително очертаване на неговото значение в исковия процес, открояващо се при прочита на законодателната уредба. Извън обхвата на изложението остава въпросът дали се касае за еднократна, или двукратна размяна на книжа, положение, което е било уредено по различен начин в българското гражданско процесуално право², а така също и в правната уредба на предварителната размяна на книжа в материята на особените искови производства.

II. Исторически преглед на уредбата на писмения отговор на ответника

1. Подаването на писмен отговор от ответника за пръв път е намерило нормативен израз в Закона за гражданското съдопроизводство от 1892 г. (ЗГС)³. С чл. 238–240 ЗГС се предвижда, че ответникът може да подаде в съда писмен отговор на исковата молба не по-късно от *две недели* след получаването на препис от нея, ако живее в мястото, гдето заседава съдът, и не по-късно от един месец, ако живее другаде в Княжеството. Според чл. 239 ЗГС в своя отговор ответникът трябва да каже изрично признава ли или отхвърля исканията на ищеца и обстоятелствата, на които тези искания са основани; да изложи обстоятелствата, на които основава своите възражения и да покаже доказателствата, които ги подкрепят. Преписи от отговора на ответника и от приложените към него документи се съобщават на ищеца (чл. 240 ЗГС).

С изменение на ЗГС от 07.03.1897 г. уредбата на този институт е поместена в чл. 210–215 ЗГС, в която се предвиждат три срока за подаването на писмен отговор – един месец, ако живее в града, където се намира съдът, два месеца, ако живее другаде в царството и три месеца, ако местожителството му е неизвестно или живее в странство. Съдържанието на писмения отговор е уредено в чл. 213 ЗГС като към изброените по-горе елементи е добавено и извършването на следните процесуални действия – да предяви всички

¹ Обн. ДВ, бр. 59 от 20.07.2007 г., с последващи изменения и допълнения.

² За предварителната размяна на книжа вж. **Абрашев, П.** Гражданско съдопроизводство. Т. 2, С., 1914, с. 117; **Силяновски, Д.** Гражданско съдопроизводство. Производство пред първата инстанция, Т. 2, С., 1941, с. 78–79; **Сталев, Ж. и Д. Силяновски.** Граждански процес. Т. 2, С., 1958, с. 317. Можем да отбележим, че възможност за подаването на писмен отговор на исковата молба е предвидена в арбитражното производство. **Сталев, Ж.** Арбитраж по частноправни спорове, С., 1997, с. 102.

³ Обн. ДВ, бр. 31 от 08.02.1892 г.

отводи, които има да направи, насрещни искания или заявления за привличане на трети лица, посочване на съдебно местожителство (лице в седалището на съда, което да получава всички съобщения и книжа по делото). Последниците от процесуално бездействие на ответника при неподаване на писмен отговор са посочени в чл. 215 ЗГС – тази страна в процеса се лишава от правото да иска отлагане на делото за представяне на доказателства, да заявява отводи, насрещни искания и да привлича трети лица; ако в подадения отговор не е посочил доказателства или изброените по-горе заявления, той губи правото да ги извърши по-късно.

С реформата от 1922 г. се премахва институтът на предварителното подготвяне на делото, за да се възстанови с редакцията на ЗГС от 1930 г.⁴, където се предвижда двукратна размяна на книжа: искова молба, писмен отговор, допълнителна искова молба и допълнителен отговор (чл. 105–106 и чл. 109–110 ЗГС). Последниците от процесуалното бездействие на ответника по отношение на писмения отговор се изразяват в следното: не може да се отлага делото за представянето на доказателства, не може да се заявяват отводи, да се предявява насрещен иск и привличане на трети лица и повдигането на спор за цената на иска.

При действието на ЗГС в процесуалната теория са изказани следните становища относно същността на това процесуално действие на ответника. Според проф. Силяновски писменият отговор представлява “действие на ответника, чрез което той взема становище срещу предявения срещу него иск”⁵. Проф. Абрашев илюстрира значението, което има това процесуално действие за целия исков процес по следния начин: “предявяването на иск не е нищо друго освен нападение (offensio), а отговорът на иска отбрана (defensio) – двубой, борба за право, подчинена на строго определени, законоустановени условия”⁶.

Изложените виждания се характеризират с подчертано различния поглед върху същността на това процесуално действие, но в същото време категорично се отчита и важното значение за ответника в иския процес, ако бъде упражнено от него по надлежен начин и в срок.

2. През 1999 г. в отменения ГПК⁷ се възстанови бързото производство (чл. 126а-126и ГПК-отм.). В чл. 126б ГПК-отм. е посочено, че в деня на постъпването на исквата молба съдът изпраща препис от нея заедно с приложенията за връчване на ответника, който е длъжен да отговори писмено и да посочи и представи всички доказателства в седемдневен срок.

Съвременните схващания в процесуалната литература разглеждат писмения отговор като “упражняването на правото на иск” от страна на ответника⁸, „предпоставка за упражняване на правото на защита на ответника по съществото на делото в открито заседание, а неговото предназначение служи „да изрази становището на ответника към предявения иск и заедно с исквата молба да даде възможност на съда да се запознае с параметрите на спора, преди да внесе делото за разглеждане в открито заседание с участие на страните”⁹ или „...форма на правото на иск за защита на ответника”¹⁰.

III. Принципи на гражданския процес при уредбата на писмения отговор

1. Новата процесуална уредба изрично закрепва основните принципи, на които стъпва производството по граждански дела. В тази връзка уредбата на писмения отговор на ответника отразява балансираното взаимодействие между основните начала на гражданския процес¹¹.

Установяването на писмена размяна на книжа между страните – искова молба и писмен отговор в действащия ГПК се основава на изиск-

⁴ Обн. ДВ. бр. 246 от 1930 г., отм., Изв., бр. 12 от 1952 г.

⁵ Силяновски, Д. Цит. съч., с. 77.

⁶ Абрашев, П. Цит. съч., с. 119.

⁷ Обн. Изв. бр. 12 от 08.02.1952 г., отм. ДВ, бр. 59 от 20 юли 2007 г., в сила от 01.03.2008 г.

⁸ Корнезов, Л. Бързо производство в гражданския процес. С., 2004, с. 108.

⁹ Иванова, Р., Бл. Пунев и С. Чернев. Коментар на Новия граждански процесуален кодекс. 2008, с. 213.

¹⁰ Корнезов, Л. Гражданско съдопроизводство. С., 2009, с. 347.

¹¹ Интересно тълкуване на основните начала на гражданския процес във връзка с уредбата на писмения отговор е направено в Решение № 4 от 16 юни 2009 г. по к. д. № 4 от 2009 г., съдия докладчик Румен Янков (Обн. ДВ, бр. 47 от 23.06.2009 г.)

ването за изясняване на спора от фактическа и правна страна в по-ранен етап от производство с оглед установяването на фактите, които са от значение за решаване на делото (чл. 10 ГПК). Практическият резултат от подобен процесуален модел е разглеждане и решаване на гражданските дела в разумен срок (чл. 13 ГПК).

Въвеждането на концентрационно начало в новия ГПК се изразява в преклузия на процесуални права на страната, която не е заявила в срок своите защитни и нападателни средства срещу предявения иск (чл. 133 ГПК). Този принцип, макар и да не е изрично закрепен в Глава втора, намира най-ярък израз в правилата на размяна на книжа между спорещите страни¹². В съчетание с чистото състезателно начало страните са длъжни още в началото на исковия процес да изчерпят своите твърдения за факти, да посочат и представят доказателства за тях, да направят своите искания, възражения и доводи¹³.

2. Правната уредба на ранната преклузия на процесуални права на страните в исковия процес като средство за тяхното дисциплиниране изисква активна роля на съда за насочване на процесуалното им поведение. Това се осъществява по пътя на засиленото служебно начало – съдът следи за допустимостта и надлежното извършване на процесуалните действия от страните, както и оказва съдействие на тях при изясняване на делото от фактическа и правна страна (чл. 7 ГПК). Съдът отправя до ответника указание за срока, в който трябва да се подаде отговорът, задължителното съдържание на отговора, както и информация за възможността да ползва правна помощ, ако има необходимост и право на това (чл. 131, ал. 1 ГПК). Идеята на законодателя е ответника да бъде предупреден за неблагоприятните последици от пасивното му поведение, които ще породят правен ефект след изпълнение на тези служебни задължения от съда.

3. Размяната на книжа между страните, респ. изтичането на сроковете за нейното извършване като етап от исковия процес е последван от подготовка на делото в закрито заседание (чл. 11 и

чл. 140, ал. 1 ГПК). Подготовката на делото в това заседание не винаги е с окончателен характер и може да продължи в първото открито заседание, което се предопределя от съдържанието на писмения отговор. Когато в отговора са предявени насрещни искания (възражение за давност, за подобрения, оспорване на истинността на документи и др.), съдът може да се произнесе по тях, както и по допускане на някои от доказателствата в първото открито заседание по делото – чл. 140, ал. 2 ГПК. Произнасянето по насрещните искания на ответника и по доказателствените искания на страните в първото открито заседание има за цел изслушване на становището по тях и на насрещната страна (чл. 9 ГПК).

IV. Последици от процесуалното поведение на ответника след подаване на исквата молба

1. Действащият процесуален модел предвижда, че след като приеме исквата молба, съдът изпраща препис от нея на ответника, на когото указва да подаде писмен отговор в едномесечен срок, неговото задължително съдържание и последиците от неподаването на отговор или неупражняването на права, както и за възможността да ползва правна помощ, ако има необходимост и право на това (чл. 131, ал. 1 ГПК).

Подаването на писмен отговор представлява упражняване на процесуално право на ответника в редовно учреден процес, с което същият осъществява своята първоначална процесуална и материалноправна защита срещу предявения иск в определени рамки и обем, т.е. упражняването на право на писмен отговор не изключва последваща отбрана на ответника срещу заявената искова претенция под формата на твърдения за нововъзникнали или новоузнати факти и доказателства за тях, обжалване пред въззивна и касационна инстанция и др.¹⁴

2. Интересът от благоприятно съдебно решение за ответника предопределя процесуалното му поведение в исковия процес. Упражняването на това право по изчерпателен и пълен начин във

¹² Пунев, Бл. Измененията в Гражданския процесуален кодекс относно исковия процес и обезпечителното производство (ДВ, бр. 100 от 2010 г.). – Собственост и право, № 1, 2011, с. 8. Авторът приема, че съществува противоречие между концентрационното начало и установяването на истината по спора като основни начала на гражданския процес.

¹³ Стамболиев, О. Доказването в гражданския процес. С., 2010, с. 24.

¹⁴ Срв. Абрашев, П. Цит. съч., с. 119.

формата на писмен отговор и в законния срок би могло да има за логична последица отхвърляне на предявения иск като неоснователен. Липсата на защитна позиция към исковата претенция в този ранен момент от процеса преклудира процесуални права и обуславя настъпването на отрицателни последици за ответника и в крайна сметка може да доведе до уважаване на иска.

От гледна точка на избрания модел на процесуално поведение от ответника след момента на получаване на препис от исковата молба, са допустими следните хипотези:

- процесуално бездействие на ответника и липса на писмен отговор;
- признание на иск от ответника, съдържащо се в писмения отговор;
- подаване на писмен отговор в едномесечния срок с елементите по чл. 131, ал. 2 ГПК, респ. неспазване на изискванията за неговото съдържание.

2.1. Чл. 133 ГПК предвижда, че „когато в установения срок ответникът не подаде писмен отговор..., той губи възможността да направи това по-късно, освен ако пропускат се дължи на особени непредвидени обстоятелства”. Този модел на поведение към предявения иск – абсолютна пасивност на ответника в едномесечния срок за писмен отговор, не представлява пречка за подготовка на делото в закрито заседание (чл. 140 ГПК), но той губи правото да подаде отговор в по-късен момент. Процесуалното бездействие в процеса, изразяващо се в неупражняване на процесуалното право на защита от ответника ще доведе до “погасяване на правомощието да се извърши валидно пропуснатото действие”¹⁵.

2.1.1. От пълната липса на отговор, дължаща се на процесуално бездействие на ответника трябва да се отграничава хипотеза на писмен отговор, депозиран в съда след изтичането на срока за неговото подаване. В процесуалноправната теория е изказано виждане, че подаването на отговор на исковата молба след срока не следва да влече предвидените в закона неблагоприятни последици¹⁶. Това обяснение, поставено в зависимост от реакцията на ищеца – ако изрично не възрази срещу късното подаване на писмения отговор или пък навлезе в обсъждането на възра-

женията на ответника, не кореспондира с действащата норма на чл. 133 ГПК.

От изложеното следва, че писмен отговор, подаден след едномесечния срок, не би следвало да се взема предвид от съда. Съдът служебно следи за допустимостта и надлежното извършване на процесуалните действия от страните и в подобни случаи не следва да взема предвид това процесуално действие поради пропускане на срока за неговото подаване (чл. 64, ал. 1 ГПК). В тази връзка молба за продължаване на срока за писмен отговор следва да бъде подадена преди изтичането му, с което да бъде спазено условието за неговото продължаване. Възстановяване на този срок е допустимо, но в ограничени случаи, тъй като не се допуска възстановяване на изтекъл срок, ако е било възможно продължаване на срока за извършване на пропуснатото действие (чл. 64, ал. 3 ГПК).

2.1.2. Поставя се въпросът дали при липса на писмен отговор на ответника в едномесечния срок, същият безусловно изгубва правото на защита по предявения иск. Буквалното тълкуване на чл. 133 ГПК води до извод, че преодоляването на неблагоприятните последици от липсата на писмен отговор би могла да се избегне само при доказването на особени непредвидени обстоятелства. Извън посочената хипотеза всеки опит за противодействие срещу предявения иск би забавило развитието на исковия процес и е съмнително постигането на процесуална бързина и дисциплина.

Подобно мнение не може да бъде споделяно. Неподаването на писмен отговор в едномесечния срок не представлява пречка за извършването на определени процесуални действия от ответника – напр. становище по допустимост и основателност на иска, релевирането на правни доводи, доказателствени искания за нововъзникнали или новоузнати факти и обстоятелства, обсъждане на доказателствената стойност на представените доказателства от ищеца и др.

От друга страна, процесуалното бездействие на ответника и липсата на писмен отговор, се санкционират с окончателно преклудиране на възражението за местна подсъдност (чл. 119, ал. 3 ГПК), възражение за наличие на арбитражно споразумение (чл. 8, ал. 1, изпр. 1 ЗМТА)¹⁷, оспорване

¹⁵ Вж. Сталев, Ж., А. Мингова, В. Попова и Р. Иванова. Българско гражданско процесуално право. С., 2006, с. 258.

¹⁶ Абрашев, П. Цит. съч., с. 123.

¹⁷ Обн. ДВ. бр. 60 от 05.08.1988 г., с последващи изменения и допълнения.

на истинност на документ, представен към исковата молба (чл. 193, ал. 1 ГПК), както и различни възражения по същество, при които е необходимо изрично волеизявление на заинтересуваната страна – за унищожаемост, за давност, за изпълнение на двустранен договор и др.

2.1.3. Процесуалното поведение на ответника към предявения иск има косвено значение и в материята на съобщенията и призовки. Съдът може да разпорежи връчването на ответника да стане чрез публично обявление – ако при завеждане на делото ответникът няма регистриран постоянен или настоящ адрес, по искане на ищеца съобщението до него за заведеното дело се извършва чрез публикация в неофициалния раздел на „Държавен вестник“ (чл. 43, ал. 3 и чл. 48, ал. 1, изр. 2 ГПК). Съдът разрешава връчването да стане по този ред, след като ищецът удостовери чрез справка, че ответникът няма адресна регистрация и ищецът потвърди с декларация, че не му е известен адресът на ответника в чужбина (чл. 48, ал. 1, изр. 2 ГПК – ред. ДВ, бр.100 от 21.12.2010 г.). Когато ответникът не се яви в съда, за да получи преписи от исковата молба и приложенията, съдът му назначава особен представител на разноски на ищеца (чл. 48, ал. 2 ГПК – ред. ДВ, бр.100 от 21.12.2010 г.).

Възприетото законодателно разрешение поставя множество въпроси относно гарантирането на правото на участие и защита на ответника в образувания процес. Ако предположим, че ответникът не е получил съдебните книжа, но се яви в съдебно заседание (без да е изготвен писмен отговор от негова страна), съдът не би трябвало да му назначава особен представител, но ще трябва да му предостави възможност да се запознае с предмета на спора и да подготви своята защита, което неминуемо ще доведе до отлагане на делото. В обратната хипотеза – при неполучаване на книжата по делото в канцеларията на съда и неявяване в съдебно заседание, на назначения особен представител ще бъде връчен препис от исковата молба и приложенията към нея с указание за изготвянето на писмен отговор.

2.1.4. Съществена негативна последица за ответника поради бездействието му е възможността да бъде постановено неприсъствено решение срещу него (чл. 238, ал. 1 ГПК). Съдът

постановява неприсъствено решение по изрично искане на ищеца, без да се мотивира по същество, когато на страните са: първо, указани последиците от неспазването на сроковете за размяна на книжа и от неявяването им в съдебно заседание и второ, когато искът вероятно е основателен с оглед на посочените в исковата молба обстоятелства и представените доказателства (чл. 239, ал. 1, т. 1–2 ГПК).

Практиката наложи включване в съобщението, с което се връчва препис от исковата молба на указание за евентуалната санкционна последица от неподаването на писмен отговор в срок, а именно постановяване на неприсъствено решение¹⁸.

2.2. По силата на чл. 131, ал. 2, т. 3 ГПК ответникът е длъжен да вземе становище по основателността на иска. В процесуалната теория е изказано становище, че ако съдържанието на писмения отговор на ответника съдържа признание на предявения иск (разпоредително действие, което съдържа отказ от защита, тъй като искът е основателен), не може да се говори за писмен отговор, тъй като липсва същинското предназначение на това действие – формата на отбрана¹⁹.

При този втори модел на процесуално поведение – признание на иск в писмения отговор на ответника, значението му се разпростира не само при присъждане на разноски по делото (чл. 78, ал. 2 ГПК) и допускане на предварително изпълнение на съдебно решение (чл. 242, ал. 2, т. 2 ГПК), но и при неговото постановяване – особено съдебно решение при признание на иск. Съгласно чл. 237, ал. 1 ГПК по искане на ищеца съдът постановява решение при признание на иск, като прекратява съдебното дирене и се произнася с решение съобразно признанието. Признанието на иск от ответника няма да бъде основание за постановяване на решение при признание на иск в посочените в чл. 237, ал. 3 ГПК две хипотези – признатото право противоречи на закона или на добрите нрави, както и когато е признато право, с което страната не може да се разпорежда²⁰. Направеното признание на иск в писмения отговор не освобождава съда от служебното задължение да следи за допустимост на производството, т.е. признанието на ответника няма да породи действие, ако предявеният иск е недопустим.

¹⁸ Липсата на изрично посочване на тази неблагоприятна последица в текста на чл. 133 ГПК не следва да бъде окачествено като законодателен пропуск.

¹⁹ **Абрашев, П.** Цит. съч., с. 120.

²⁰ Вж. **Златарева, М.** Нови видове съдебни решения по ГПК. – Търговско право, 2008, № 1, с. 9–11.

2.3. Най-често срещано поведение е предприетата от ответника защита срещу предявения иск. За разлика от отменения ГПК, който предвиждаше защитата на ответника да се осъществява в първото по делото заседание, в действашата процесуална уредба тази защита се осъществява посредством изготвяне и депозиране на писмен отговор.

От своя страна при осъществяване на тази защита срещу иска са мислими две допълнителни хипотези: 1. Подаване на писмен отговор с необходимото по чл. 131, ал. 2 ГПК съдържание и 2. Депозиране на непълен отговор.

2.3.1. След получаване на препис от исковата молба и съобщение, съдържащо указание за подаване на писмен отговор, ответникът преценява дали да предприеме защита срещу иска – процесуална и материалноправна. При първата възможна хипотеза се депозира писмен отговор, съответстващ на елементите на чл. 131, ал. 2 ГПК – посочване на съда и номера на делото, а така също и името и адреса на ответника, както и на неговия законен представител или пълномощник, ако има такива (т.1-2); становище по допустимостта и основателността на иска (т.3); становище по обстоятелствата, на които се основава искът (т.4); възражения срещу иска и обстоятелствата, на които те се основават (т.5) и подпис на лицето, което подава отговора (т.6).

2.3.1.1. Под израза „задължително съдържание на отговора” не следва да се разбира обвързаност на ответника с изискванията, посочени в процесуалния закон. За разлика от подаването на искова молба, при която съдът извършва служебна проверка за допустимост и редовност (чл. 129-130 ГПК), при писмения отговор не може да се говори за подобна проверка. Това положение не може да се абсолютизира и в определени хипотези – липса на пълномощно, когато се подава от пълномощник; непредставянето на достатъчно на брой преписи за ищите или липсата на подпис е логично да се приложи чл. 101, ал. 1 ГПК – съдът следи служебно за надлежното извършване на процесуалните действия и указва на страните в какво се състои нередовността на извършеното процесуално действие и как тя може да бъде отстранена, като определя срок за това.

2.3.1.2. В реализация на процесуалната си защита ответникът оспорва съществуването на

право на иск и неговото надлежно упражняване от ищеца (чл. 131, ал. 2, т. 3 ГПК). Становището по допустимостта на иска може да се изразява в релевирането на възражение за липса на подведомственост, на местна подсъдност (чл. 119, ал. 3 ГПК), наличието на арбитражно споразумение (чл. 8, ал. 1 ЗМТА) и др. Както вече бе посочено, пропускането на срока за писмен отговор е обстоятелство с негативен ефект за ответника, за който окончателно се преклудират възраженията за местна подсъдност и за наличие на арбитражно споразумение. При уважаване на изтъкнатите възражения за недопустимост на процеса, съдът се произнася с определение за прекратяване на делото, без да се произнася по същество. По принцип относителните отводи, направени от ответника – за местна подсъдност, за арбитражно споразумение изискват становище на ищеца и затова тяхната преценка трябва да се извършва в първото открито заседание по делото.

2.3.1.3. При осъществяване на защитата срещу предявения иск ответникът трябва да вземе становище и по обстоятелствата, на които се основава искът (чл. 131, ал. 2, т. 4 ГПК). Това становище може да се изразява в отричане на съвкупността от факти и обстоятелства, твърдени като основание на иска, или до изтъкването на правни доводи относно релевантността на твърдяните от ищеца факти. Отмененото гражданско процесуално законодателство е предвиждало при оформянето на съдържанието на писмения отговор, че ответникът е длъжен да изложи доводи. Считаю, че практиката по прилагането на чл. 132, ал. 2 ГПК ще възприеме допустимостта от навеждането на правни доводи като основен елемент на писмения отговор с оглед точно и последователно излагане на защитната позиция на ответника.

2.3.1.4. Представянето на възражения²¹ срещу иска и обстоятелствата, на които те се основават е следващото изискване към съдържанието на отговора (чл. 131, ал. 2, т. 5 ГПК). Възраженията на ответника представляват твърдения за факти, пораждащи изгодни за него правни последици, поради което същият носи тежестта да посочи обстоятелствата, на които те се основават и да посочи и представи доказателства за тях. Ответникът без да отрича фактическите твърдения на ищеца се защитава срещу съществува-

²¹ За възраженията в исковия процес вж. **Сталев, Ж. и Д. Силяновски.** Цит. съч., с. 308; **Попова, В.** Възражението като средство за защита на ответника в исковия граждански процес. – Правна мисъл, 1994, № 4, с. 62–64.

нето на спорното материално право, въведено с основания и петитума на исковата молба, а така също внася с възраженията свои насрещни права, насочени срещу съществуването или реализирането на спорното право.

2.3.1.5. В отговора на исковата молба ответникът е длъжен да посочи и доказателства и конкретните обстоятелства, които ще доказва с тях, и да представи всички писмени доказателства, с които разполага (чл. 131, ал. 3 ГПК). В този момент същият може да обоснове и становище по доказателствените искания на ищеца в исковата молба – оспорване на допустимостта на поисканите свидетелски показания с оглед ограниченията по чл. 164 ГПК, допълване на предмета и задачата на експертизата, възражение за доказателствената стойност на представените доказателства, оспорване на истинността на документи по реда на чл. 193, ал. 1 ГПК.

2.4. Както се посочи по-горе, текстът на чл. 133 ГПК съдържа две хипотези при упражнено право на писмен отговор – подаването на писмен отговор с изискуемото съдържание по чл. 131, ал. 2 ГПК и непълен писмен отговор (без изразено становище по иска, възражения, доказателства и др.). Поставя се важният въпрос дали с подаването на непълен отговор (без изрично становище по допустимост и основателност на иска, възражения, доказателства) окончателно и безусловно се преклудират тези негови процесуални възможности за реакция срещу иска. Още веднъж обръщам внимание, че заложената в чл. 133 ГПК преклузия не е с абсолютен характер, тъй като изброените права няма да бъдат засегнати от преклузия при доказването на особени непредвидени обстоятелства.

2.4.1. В съвременната процесуалната литература мнението по този въпрос се обединява главно около разбирането, че становище по допустимост и основателност на иска може да се заема от ответника и след едномесечния срок за писмен отговор²². Според други автори несъобразяването с указанията на съда относно съдържанието на отговора има за крайна последица безусловното преклудирание на някои процесуални възможности – възражения, които не са свързани със

служебното приложение на материалния закон, самостоятелни фактически твърдения и др.²³ Посочените автори изтъкват като съображения главно неоснователното ограничаване на правото на защита на ответника на ранен етап от иския процес.

Считам, че разбирането относно становището по допустимост и основателност на иска да бъде извършено в по-късен момент след изтичането на едномесечния срок заслужава подкрепа. Както вече бе посочено, при процесуалната защита ответникът оспорва съществуването на право на иск и неговото надлежно упражняване. Съдът следи служебно за наличието на някои от процесуалните предпоставки, респ. за липсата на такива по всяко време на делото и при евентуален негов пропуск решението ще е процесуално недопустимо. В този смисъл ограничаването на правото на ответника да оспорва допустимостта на процеса в рамките на срока за отговор неоснователно лишава тази страна от право на обжалване на порочното решение и неговото обезсилване.

Вземането на становище по основателността на иска не следва да бъде ограничавано в рамките на срока, предвиден за писмен отговор. Напълно възможно е да бъде направено признание на иск в първото заседание по делото²⁴. Не е логично да се отрече и възможността да бъде взето отношение по основателността на иска в рамките на устните състезания (чл. 149, ал. 1 ГПК). Освен това, при фактическа и правна сложност на делото по искане на страните съдът може да определи подходящ срок за представяне на писмени защити, които да съдържат съображения на ответника за неговата неоснователност (чл. 149, ал. 3 ГПК).

2.4.2. С възприемането на предварителната размяна на книжа между страните в иския процес като най-сериозна и проблемна се отчита доказателствената преклузия. Първоначалната редакция на чл. 133 ГПК предвиждаше – „ако ответникът... не посочи доказателства, не представи писмени доказателства, той губи възможността да направи това по-късно, освен ако пропускът се дължи на особени непредвидени обстоятелства²⁵. Още при действието на този закон текст съвременната процесуална теория прие-

²² Гачев, В. Новият ГПК и иския процес. – Търговско право, 2007, № 3, с. 249; Иванова, Р., Б. Пунев и С. Чернев. Цит. съч., с. 199–200.

²³ Влахов, К. Служебно и концентрационно начало в новия Граждански процесуален кодекс – практически аспекти. – Юридически свят, 2008, № 1, с. 22.

²⁴ Златарева, М. Цит. ст., с. 8

²⁵ Гачев, В. Пак там.

ма²⁶, че посочването и представянето на доказателства от ответника може да се осъществи и след изтичането на срока за писмен отговор, но не по-късно от приключване на съдебното дирене в първата инстанция. В тази връзка основните аргументи се изразяват в следното: съдът в открито заседание по делото изяснява фактичестката страна на спора (чл. 143, ал. 1 ГПК) като поставя въпроси на страните за изясняване на фактите, като указва значението им за делото (чл. 145, ал. 1 ГПК). Изготвеният доклад по чл. 146 ГПК включва указания до страните кои обстоятелства не се нуждаят от доказване, как се разпределя доказателствената тежест за подлежащите на доказване факти и за кои от твърдените факти не се посочват доказателства (чл. 146, ал. 1, т. 4–5 и ал. 2 ГПК). Съдът предоставя възможност на страните да изложат становището си във връзка с дадените указания и доклада по делото, както и предприемат съответните процесуални действия, вкл. допълнителни доказателствени искания, които не са предприети с исковата молба и писмения отговор – арг. чл. 146, ал. 3 ГПК.

Със Закон за изменение и допълнение на ГПК (обн. ДВ, бр. 100 от 21.12.2010 г.) изрично се предвижда, че доказателствена преклузия няма да настъпи с изтичане на срока за подаване на писмен отговор, а в първото заседание по делото, т.е. пропускът на ответника да посочи и представи доказателства в едномесечния срок не е фатален. Доказателствената преклузия ще настъпи, ако в изпълнение на предоставената им възможност за становище във връзка с дадените указания и доклада по делото страните не предприемат съответните процесуални действия, вкл. и доказателствени искания. – арг. чл. 146, ал. 3, изр. 2 ГПК.

Доказателствена преклузия няма да настъпи за ответник, който посочва и представя нови доказателства, които не е могъл да посочи и представи с отговора на исковата молба поради обективни причини (чл. 143, ал. 2 ГПК). Не се обхващат от доказателствената преклузия новите факти и обстоятелства по смисъла на чл. 147, т. 1–2 ГПК, които могат да се твърдят, респ. да се представят доказателства за тях до приключване на съдебното дирене.

IV. Самостоятелни права, упражнявани в срока за писмен отговор

1. Подаването на писмен отговор срещу предявения иск представлява процесуално действие на ответника, извършвано в реализация на гарантираното от закона право на процесуална и материалноправна защита в процеса, а така също и упражняване на самостоятелни права в едномесечния срок за писмен отговор или едновременно с неговото депозиране в съда. Законодателят изброява самостоятелните процесуални права на ответника, които оказват съществено значение върху по-нататъшното развитие на производството. Едномесечният срок за писмен отговор на исковата молба е определен като краен момент за упражняване на тези самостоятелни права – предявяване на насрещен иск, инцидентен иск, привличане на трето лице и предявяване на обратен иск срещу него (чл. 133 ГПК), както и за разпределение на разноските при привличане на трето лице със самостоятелни права върху вещта или сумата, предмет на делото (чл. 224 ГПК).

2. Съгласно чл. 211, ал. 1 ГПК в срока за отговор на исковата молба ответникът може да предяви насрещен иск, ако той по рода си е подсъден на същия съд и има връзка с първоначалния иск или ако може да стане прихващане с него. Крайният момент за предявяване на насрещен иск като средство за самостоятелна защита срещу предявения иск по отменената уредба бе първото заседание по делото (чл. 104 ГПК – отм.).

Предявяването на насрещен иск става по правилата за предявяване на иск (чл. 211, ал. 2 ГПК). При постъпване на насрещна искова молба в съда, за него възниква задължение да връчи препис от тази молба на ищеца, който на свой ред в качеството си на ответник разполага с едномесечен срок за упражняване на правото на писмен отговор²⁷. След изтичането на срока за подаване на писмен отговор на насрещния иск, съдът се произнася с определение в закрито заседание по подготовка на делото (чл. 140 ГПК).

Уважаването на молба за продължаване на срока за писмен отговор води до продължаване и

²⁶ **Стамболиев, О.** Цит. съч., с. 111–112; **Влахов, К.** Актуални проблеми на новия Граждански процесуален кодекс. С., 2009, с. 20.

²⁷ **Иванова, Р., Б. Пунев и С. Чернев.** Цит. съч., с. 296; **Корнезов, Л.** Цит. съч., с. 385.

на срока за предявяване на насрещен иск. Възстановяването на срока за писмен отговор има за последица и възстановяване на срока за насрещен иск. Ако е подаден писмен отговор на исковата молба, но е пропуснат установеният от закона срок за предявяване на насрещен иск, не е допустимо уважаване на молба за възстановяване на едномесечния срок за този иск. Насрещният иск представлява самостоятелен способ за защита и реализацията на насрещни права, който може да бъде предявен в отделен процес.

3. Инцидентен иск е този иск, с който двете главни страни – ищец или ответник искат от съда да се произнесе по едно оспорено правоотношение от значение за крайния изход на делото (преюдициално правоотношение). По силата на чл. 212 ГПК в първото заседание по делото, ищецът, а с отговора на исковата молба – ответникът, може да поискат съдът да се произнесе с решението си и относно съществуването или несъществуването на едно оспорено правоотношение, от което зависи изцяло или отчасти изходът на делото. Отмененият ГПК поставяше други времеви рамки за неговото предявяване от главните страни в производството – до приключване на устните състезания в първата инстанция (чл. 118 ГПК – отм.).

Постъпването на инцидентен иск от ответника поражда задължение за съда по силата на чл. 131 ГПК да изпрати препис на насрещната страна по този иск заедно с указание за подаване на писмен отговор в едномесечен срок. Предявеният от ищеца инцидентен иск в рамките на първото заседание по делото ще бъде основание за отлагане на делото за по-късна дата с оглед спазването на едномесечния срок за писмен отговор от ответника.

4. Главните страни в производството могат да отправят искане до съда за привличане на трети лица за участие по делото. В два различни момента на исковия процес – първото заседание по делото за ищеца и срока за отговор на исковата молба за ответника се упражнява правото за привличане на трето лице (чл. 219 ГПК).

В гражданскопроцесуалната литература е обосновано становището, че при привличане на подпомагача страна от ответника едновременно с писмения отговор, на същата следва да се пре-

доставят правата, с които разполага самият ответник, независимо от това дали последният ги е упражнил в срока за писмен отговор – връчване на препис от исковата молба с приложенията към нея и указание за едномесечен срок за депозирането на писмен отговор (чл. 221, ал. 1 ГПК)²⁸. Подобно становище не намира подкрепа в процесуалния закон и може да се оспори с аргумент, че ще доведе до значително забавяне на процеса. Ако предположим, че ответникът е подал писмен отговор в началото на едномесечния срок и е направил искане за привличане на трето лице, то съдът би могъл да му укаже за възможността да подаде писмен отговор в рамките на срока за ответника. При депозиране на писмен отговор в края на едномесечния срок, съдът би могъл да изпрати на привлеченото трето лице определението по чл. 140 ГПК заедно с разменените книжа с възможност за становище в първото заседание по делото. Може с основание да се постави *de lege ferenda* въпросът дали при следващо изменение в процесуалния закон да не се предвиди право на подпомагачата ответника страна да подава писмен отговор.

С категоричност може да посочим, че подпомагачата ответника страна не е процесуално легитимирана да предявява насрещен иск в производството, в което е привлечена²⁹.

По съображения за бързина и процесуална икономия законът допуска привличащата страна да предяви обратен иск срещу привлеченото лице в същия процес, по който е привлечено третото лице (чл. 219, ал. 3 ГПК). При постъпване на искова молба в съда, за него възниква задължение да връчи препис от тази молба на привлеченото лице, което на свой ред в качеството си на ответник по обратния иск разполага с едномесечен срок за упражняване на правото на защита чрез подаването на писмен отговор.

5. Ответникът се освобождава от участие в делото, ако вложи търсената сума или вещ съобразно указанията на съда и привлече лицето, което също предявява самостоятелни права върху тях (чл. 224, ал. 1 ГПК). В този случай, когато ответникът направи искане за привличане на лице със самостоятелни права върху спорната сума или вещ с отговора на исковата молба, той не отговаря за тях (чл. 224, ал. 3 ГПК).

²⁸ Влахов, К. Цит. съч., с. 40.

²⁹ Стамболиев, О. Обективно съединяване на искове в гражданския процес. С., 1999, с. 94.

V. Заключение

Може да обобщим, че въведеният от новия ГПК модел на подаване на отговор на исковата молба има изключително важно процесуално значение за развитието и приключването на делото. С оглед предназначението на този институт – изразяване на становище на ответника по предявения иск и възможност за съда да се запознае с рамките на повдигнатия пред него спор, се изисква добро познаване на процесуалните правила относно неговото съдържание и правни последици за участниците в производството.

Възприетата система на преклузия на процесуални права и възможности на ответника е необходимо да бъде разумна и балансирана като отчита гарантираното право на защита на ответника в процеса. По този начин концентрираното и своевременно осъществяване на защитата на ответника във формата на писмен отговор (оспорвания, възражения, доказателствени искания и др.) ще изиграе положителен ефект за установяване на истината по делото и бързо отстраняване на правния спор с влязло в сила решение.